

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/218541,Zamordowany-odnaleziony-zidentyfikowany-Stanislaw-Kasznica-1908-1948.html>

27.02.2026, 02:31

Zamordowany, odnaleziony, zidentyfikowany. Stanisław Kasznica (1908-1948)

12 maja 1948 roku w więzieniu mokotowskim w Warszawie został zamordowany Stanisław Kasznica. Nosił pseudonimy „Maszkowski”, „Przepona”, „Wąsal”, „Wąsowski”, „Stanisław”, „Stanisław Piotrowski”. Porucznik Wojska Polskiego, podpułkownik i komendant Narodowych Sił Zbrojnych, kawaler orderu Virtuti Militari V klasy i Krzyża Walecznych. Żołnierz Września i konspiracji, po wojnie w szeregach antykomunistycznego podziemia, działacz narodowy.

[Polskie wojsko](#) [Zbrodnie komunistyczne](#)

12.05

Stanisław Kasznica (1908-1948) Fot. AIPN

Walczył jako oficer we Wrześniu'39, a po klęsce, już w październiku rozpoczął konspiracyjną działalność niepodległościową w szeregach Grupy „Szańca”, wywodzącej się z przedwojennego ONR- „ABC”. Był członkiem powołanego na przełomie lat 1939-1940 Komisariatu Cywilnego, kadrowej organizacji obozu narodowego, której celem było przygotowanie administracji na wyzwolonych spod okupacji terenach Polski. Po utworzeniu NSZ pełnił funkcję szefa Administracji Ogólnej w strukturach Służby Cywilnej Narodu. Walczył w Powstaniu Warszawskim. Od września 1944 r. do stycznia 1945 r. był komendantem Okręgu NSZ Częstochowa, następnie od stycznia do sierpnia 1945 r. komendantem Inspektoratu „Zachód” NSZ-OP. Od czerwca 1945 r. szef wywiadu OP, a od sierpnia 1945 r. p.o. komendanta głównego NSZ-OP. Na przełomie 1945 i 1946 r. wraz z grupą kadry NSZ-OP wszedł do NZW.

„Wpadł” 15 lutego 1947, w Zakopanem został aresztowany przez funkcjonariuszy Departamentu III MBP. Ci, którzy byli z nim w więzieniu na Mokotowie i przeżyli wspominali, że przeszedł straszne śledztwo. Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z 2 marca 1948 r. skazany na karę śmierci. Bierut nie skorzystał z prawa łaski. Zamordowany 12 maja 1948 r. w więzieniu przy ul. Rakowieckiej w Warszawie. Ciało nie wydano rodzinie. Zostało one skrycie, bezimienne wrzucone do zbiorowego dołu i pogrzebane w nieznanym i nieoznakowanym miejscu.

Ale nie – tak jak chcieli komuniści – na zawsze. Jego szczątki zostały – wśród innych – odnalezione w 2012 podczas prac poszukiwawczych na terenie Kwatery na Łączce prowadzonych przez badaczy Instytutu Pamięci Narodowej działających pod kierunkiem prof. Krzysztofa Szwagrzyka. 20 lutego 2013 r. Instytut Pamięci Narodowej poinformował o zidentyfikowaniu Stanisława Kasznicy.

27 września 2015 r. Stanisław Kasznica został uroczystie pochowany w Panteonie – Mauzoleum Wyklętych – Niezłomnych na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie.

20 września 1942 r. powstały Narodowe Siły Zbrojne (NSZ). Zwierzchnim organem politycznym organizacji była Tymczasowa Narodowa Rada Polityczna (TNRP), której wydziałem wojskowym kierował August Michałowski „Roman”. W skład nowej organizacji wojskowej weszli również żołnierze z Wielkopolski. Decyzji o scaleniu z ZWZ-AK nie zaakceptowała część działaczy NOW z poznańskiego (zwłaszcza działacze z Kalisza), oni to utworzyli X Okręg NSZ i stanowili zresztą trzon powołanego okręgu. W styczniu 1943 r. przedstawiciele NSZ z poznańskiego przybyli na Ogólnopolski Zjazd SN do Warszawy.

W strukturze NSZ wg danych na dzień 1 II 1944 r. Okręg Poznań kryptonim „Łoś”, „Czeremcha”, „Piwonia” składał się z 27 powiatów: 1. Kalisz, 2. Turek, 3. Koło, 4. Konin, 5. Kępno, 6. Ostrów Wielkopolski, 7. Krotoszyn, 8. Jarocin, 9. Września, 10. Gniezno, 11. Mogilno, 12. Żnin, 13. Wągrowiec, 14. Chodzież, 15. Oborniki, 16. Poznań, 17. Środa, 18. Śrem, 19. Gostyń, 20. Rawicz, 21. Leszno, 22. Kościan, 23. Wolsztyn, 24. Nowy Tomyśl, 25. Międzychódź, 26. Szamotuły, 27. Czarnków. Podział ten utrzymał się do końca okupacji.

Komenda Okręgu

Pierwszym Komendantem Okręgu X (do jesieni 1943 r.) był por. rez./kpt. Władysław Rutkowski „Włodzimierz”, po nim funkcję objął ppłk w st. spocz./płk NSZ Edmund Effert „Winiarski Stefan”, a następnie kpt. (NN) „Bogusławski” wysłany do Poznania w listopadzie 1944 r.

Ze sztabu okręgu znani są: szef I oddziału (organizacyjnego) - ppor./kpt. NSZ Czesław Wszędybył „Kaliski Wiktor”; szef VI oddziału (oświatowo-wychowawczego) - Tomasz Pacyński „Wiślak” (aresztowany w październiku 1943 r.).

W ramach Okręgu wyodrębniony został Podokręg Kaliski (powiaty 1-8). Podokręg Kaliski: komendant podokręgu - ppor. rez./kpt. NSZ Czesław Wszędybył „Wiktor Kaliski”, szef działu legalizacji - Henryk Osajda „Michał”, „Mały” po nim plut. sł. st./chor. NSZ Józef Ławniczak „Jurek Jan”, szef działu łączności - Adam Olszewski „Czarny”.

Powiat Kalisz: komendant powiatu Kalisz - ppor. rez./kpt. NSZ Czesław Wszędybył „Wiktor Kaliski”, „Ziemowit”, komendant miasta Kalisz - Tadeusz Klisiński „Mirosław”.

Powiat Konin: komendant powiatu Konin - Henryk Osajda „Michał”, „Mały” (areszt. 28 X 1943) po nim ppor. rez./por. NSZ Roman Brzeziński „Brzoza”, p.o. Komendanta Antoni Studziński „Żubr”, zastępca komendanta - Antoni Kurzawa (areszt. 28 X 1943), ppor. rez. /por. NSZ „Bohdan Dziedzic”, „Dąb” (NN), komendant miasta Konin - Antoni Studziński „Żubr”

Powiat Koło: komendant powiatu Koło - Stefan Grzędziela „Teodor” (areszt. III/IV 1943), chor. Florian Zakrzewski „Faraon”.

Obsada innych funkcji w Komendzie Okręgu i komendach powiatowych nie jest ustalona. Na „listach awansowych NSZ” znajduje się 18 oficerów (głównie rezerwy) z Okręgu Poznańskiego.

Na terenie Okręgu Poznańskiego nie tworzone oddziałów partyzanckich NSZ, nie podejmowano też na szeroką skalę akcji sabotażowych. Wielkopolska była bowiem terenem wcielonym do III Rzeszy, a ludność polska w znacznym stopniu wysiedlona, zastąpiona w dużej mierze ludnością niemiecką. Możliwości poruszania się w terenie i korzystania ze środków komunikacji były ograniczone. Działalność NSZ sprowadzała się przede wszystkim do utrzymywania łączności organizacyjnej, szkolenia, wywiadu i propagandy. Największe znaczenie miało zbieranie danych o charakterze wywiadowczym: w zakresie wywiadu wojskowego (informacje o rozmieszczeniu i sile wojsk niemieckich), przemysłowego (informacje o rozmieszczeniu i charakterze produkcji zakładów przemysłowych oraz przygotowania do przejęcia zakładów przez NSZ w momencie klęski Niemiec), komunikacyjnego (rozpoznanie transportu, głównie kolejowego) i antyniemieckiego (rozpoznawanie instytucji niemieckich, ewidencja Niemców wyróżniających się okrucieństwem wobec Polaków).

Działalność propagandowa ograniczona była do prowadzenia nasłuchów radiowych, kolportażu prasy podziemnej i rozprowadzaniu „cegiełek” - znaczków o różnych nominałach z napisem „Narodowe Siły zbrojne. Odra i Nysa Łużycka naszą granicą”, które dostarczały środków materialnych na cele organizacyjne. Prowadzona była ponadto tzw. „Legalizacja” - podrabianie niemieckich dokumentów i kuponów żywnościowych.

Po podpisaniu umowy scaleniowej pomiędzy TNRP a Komendantem AK (w dniu 7 marca 1944 r.) i wynikającym stąd rozłamię w NSZ, Okręg X opowiedział się w całości za p.o. Komendanta NSZ-AK ppłk. Albinem W. Rakiem „Lesińskim”, wyznaczonym na to stanowisko przez Komendanta Sił Zbrojnych w Kraju gen. dyw. Tadeusza Komorowskiego „Bora”. Okręg rozpoczął scalenie 3 maja 1944 r. Wobec rozbitcia struktur Armii Krajowej w Okręgu Poznańskim na obszarze południowo-wschodniej Wielkopolski Narodowe Siły Zbrojne podporządkowały się w listopadzie 1944 r. strukturom Okręgu Łódzkiego AK, działając jako struktury NSZ-AK.

Liczna grupa oficerów i żołnierzy z Wielkopolski wzięła udział w Powstaniu Warszawskim, zasilając szeregi oddziału NSZ - pułku im. gen. Władysława Sikorskiego kryptonim „Sikora”. Dowódcą pułku był ppłk Lucjan Trzebiński „Dowoyna”, a jego zastępcą ppłk Władysław Olszewski „Popowski”.

Po zakończeniu powstania nastąpił nowy podział terytorialny w NSZ-AK. Okręg X Poznański wszedł w skład Obszaru Zachód (tereny wcielone do III Rzeszy). Komendantem Obszaru został ppłk Zygmunt Reliszko „Kołodziejski”. Siedzibą Obszaru, a także prawdopodobnie Okręgu Poznańskiego była Częstochowa. Tam bowiem odbywały się odprawy, na które przybywał zastępca komendanta okręgu poznańskiego kpt. Władysław Rutkowski „Włodzimierz”. W tym czasie komendantem Okręgu Poznańskiego NSZ-AK był mjr/ppłk Jan Poray-Wybranowski „Radoszcz”.

Po wkroczeniu na tereny Wielkopolski oddziałów sowieckich siatka NSZ-AK włączyła się w działalność poakowskiego podziemia antykomunistycznego.

W lutym 1945 r. na terenie Poznania i powiatu poznańskiego część NSZ nie scalona w czasie wojny z AK utworzyła Okręg II Poznań (kryptonim „Armia Polska w kraju zachód”) pod dowództwem płk. Stanisława Kasznicy. Podlegało mu ok. stu osób zorganizowanych w Obwodach: miasto Poznań, Poznań-Północ i sekcji żeńskiej. Okręg Poznań prowadził działania propagandowe, wywiadowcze i ekspropriacyjne. W okresie od lipca do września 1945 r. na skutek aresztowań Okręg II Poznań NSZ został rozbity, a jego struktury nie zostały odtworzone. Ocalałymi strukturami na terenie Obwodu m. Poznań kierował kpt. Józef Wysoki, nie zdołał on jednak odbudować struktur organizacyjnych. Działalność konspiracyjną zawieszono w 1946 r.

Polecamy:

- [Biogram Ppłk NSZ Stanisław Kasznica „Przepona”](#)
 - [Ulotka ppłk NSZ Stanisław Kasznica ps. „Wąsowski”](#)
 - [Historia poszukiwań na powązkowskiej „Łączce”](#)
 - [Kolejni bohaterowie - ofiary terroru komunistycznego - odzyskują tożsamość](#)
 - [Pogrzeb na „Łączce”. Bohaterowie godnie pochowani - Warszawa, 27 września 2015](#)
 - [Zapomniane Historie opowiedziane na nowo: Stanisław Kasznica](#)
- [Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Polskie wojsko, Zbrodnie komunistyczne

Artykuł